

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Кваліфікаційна робота магістра

з теми: **«РОЗВИТОК НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ
АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ПРОЦЕСІ ЗАСОБАМИ
ТЕХНОЛОГІЇ СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЇ УСПІХУ»**

Виконала: здобувачка 2 курсу, групи
PO1-M23
спеціальності 013 Початкова освіта
Мідріган Олександра Василівна

Керівник: **Бахмат Наталія Валеріївна**,
доктор педагогічних наук, професор
(прізвище та ініціали, науковий ступінь,
учене звання)

Рецензент: **Каньоса Наталія Григорівна**,
кандидат психологічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2024 р.

ЗМІСТ	3
ВСТУП	
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ	7
1.1. Сутність навчально-пізнавальної активності та її структура	7
1.2. Діагностика рівнів сформованості навчально-пізнавальної активності у молодших школярів	17
1.3. Проблема розвитку пізнавальної активності учнів у сучасній початковій освіті	27
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЙ УСПІХУ ЯК МОТИВУ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
2.1. Методологічний і змістовий аналіз категорії «успіх»	44
2.2. Педагогічні засоби створення ситуацій успіху	52
2.3. Організація та результати експериментальної роботи	59
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74

ВСТУП

Закони України «Про освіту» та «Про загальну середню освіту» визначають ключові завдання закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО), серед яких особливу увагу приділено розвитку індивідуальних особливостей кожної дитини. Це включає виявлення та підтримку її природних задатків і здібностей, формування ціннісних орієнтирів, а також задоволення інтересів і потреб зростаючої особистості. Особлива увага приділяється вихованню здатності до самостійного пізнання навколишнього світу, розвитку потреби в навчанні та творчого підходу до застосування отриманих знань у різних аспектах практичної діяльності.

Вирішити цю проблему можливо за умови, що освітній процес у школі буде спрямований на розвиток пізнавальної активності учнів, їхньої самостійності, творчих здібностей та потенціалу.

Розв'язання цієї задачі потребує постійної уваги та врахування соціальних, психологічних і педагогічних чинників, які впливають на формування і розвиток особистості. Пізнавальна активність учнів зароджується під впливом їхніх пізнавальних потреб, мотивів і інтересів у процесі безпосередньої пізнавальної діяльності. Вона відображає їхнє ставлення до процесу пізнання і проявляється у якості, характері та результатах їхньої навчальної діяльності, спрямованої на досягнення визначених цілей.

Проблема формування пізнавальної активності тісно пов'язана з підвищенням якості освітнього процесу в ЗЗСО. Від того, наскільки ефективно стимулюється і підтримується інтерес до пізнання, залежить здатність учнів не лише опановувати знання, а й застосовувати їх творчо, розвиваючи свій потенціал.

Без належного рівня пізнавальної активності учнів в освітньому процесі неможливо ефективно засвоювати знання, формувати уміння та навички інтелектуальної діяльності. Також без цього процес соціального, духовного та культурного становлення особистості не може бути

повноцінним. У зв'язку з цим, важливою залишається проблема стимулювання пізнавальної активності та самостійності учнів під час навчання. Це завдання може бути вирішене через наукове розроблення і впровадження педагогічних інноваційних технологій у школі, як на уроках, так і позаурочний час.

Розвиток пізнавальної активності особистості є важливою умовою для досягнення позитивних результатів у навчанні та вихованні. Проте сучасна школа часто зосереджується на механічному запам'ятовуванні навчального матеріалу і репродуктивному відтворенні знань та алгоритмів розв'язання задач. Такий підхід суттєво стримує розвиток пізнавальної активності, позбавляючи учнів радості самостійного відкриття.

У зв'язку з цим актуальним стає завдання пошуку ефективних форм, методів і засобів навчання, які сприятимуть активізації пізнавальних потреб учнів і забезпечуватимуть їхній інтенсивний розвиток.

Проблема формування пізнавальної активності знаходиться в центрі уваги багатьох науковців. У дослідженнях розкрито сутність понять «навчальна активність», «пізнавальна активність» (А. Каніщенко, О. Брежнєва, Л. Данилова, В. Лозова, Г. Ложкін та ін.), вивчено особливості формування пізнавальних інтересів на різних етапах розвитку особистості (Н. Бібік, О. Киричук, Г. Коберник, О. Мельникова, Н. Нікітіна, Є. Пузиревич, С. Романюк, О. Скрипченко та ін.).

Дослідження проблемного навчання та його впливу на мотивацію учнів (М. Алексєєва, І. Булах, В. Демиденко, С. Жукова, Е. Пометкін, І. Шило та ін.) підтвердили, що інтерактивні методи сприяють розвитку інтересу до пізнання. Особливу увагу приділено організації самостійної роботи учнів (Н. Бондарчук, О. Дюдіна, О. Латеруша, Л. Романенко, В. Савчук, О. Сушенцев, Т. Тарнавська та ін.).

Питання активізації навчально-пізнавальної діяльності також розглядали М. Богданович, В. Паламарчук, О. Савченко, О. Скрипченко, М. Стельмахович та інші. У своїх працях вони наголошували, що дитинство є

ключовим періодом у формуванні особистості, оскільки в цей час закладаються основи психічної активності, відбувається стрімке накопичення знань і розвиток мислення (О. Запорожець, Г. Костюк, М. Лісіна, Г. Люблінська).

Однак, не зважаючи на наявність зазначених досліджень, багато аспектів проблеми розвитку навчально-пізнавальної активності молодших школярів в процесі застосування технології успіху ще не знайшли свого наукового розв'язання.

Таким чином актуальність, недостатня розробленість цієї наукової проблеми й обумовили вибір теми дослідження **«Розвиток навчально-пізнавальної активності учнів початкової школи в процесі застосування технології успіху»**.

Мета дослідження – на основі теоретичного аналізу досліджуваної проблеми та узагальнення результатів діагностування обґрунтувати й експериментально перевірити вплив технології успіху на динаміку рівнів навчально-пізнавальної активності молодших школярів.

Відповідно до теми та мети визначено основні **завдання дослідження**:

1. Здійснити аналіз наукових джерел та розкрити сутність ключових понять роботи.
2. Визначити структуру, показники та схарактеризувати рівні навчально-пізнавальної активності учнів молодшого шкільного віку.
3. Обґрунтувати методичні прийоми розвитку навчально-пізнавальної активності учнів початкової школи в процесі застосування технології успіху та експериментально перевірити її вплив на динаміку рівнів навчально-пізнавальної активності молодших школярів.

Об'єктом дослідження є розвиток навчально-пізнавальної активності.

Предмет дослідження – методичні прийоми розвитку навчально-пізнавальної активності учнів початкової школи.

Для досягнення поставленої мети, розв'язання завдань в ході роботи використовувалися наступні **методи дослідження**: *теоретичні* - аналіз і

систематизація та узагальнення психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження; аналіз і узагальнення передового педагогічного досвіду з розвитку навчально-пізнавальної активності учнів початкової школи; *емпіричні* – цілеспрямоване спостереження, бесіда, анкетування, метод аналізу результатів з розвитку навчально-пізнавальної активності учнів, узагальнення незалежних характеристик, метод експертної оцінки, педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний етапи).

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалася на базі Миколаївського ЗСО Одеської області, Одеського району, Надлиманський ліцей.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці і впровадженні в практику роботи закладів загальної середньої освіти змістового і методичного забезпечення процесу розвитку навчально-пізнавальної активності учнів початкової школи в процесі застосування технології успіху.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження доповідалися на I Міжнародній науково-практичній конференції «Початкова освіта сьогодення: проблеми та перспективи вирішення», Переяслав, 24 березня 2023 р.

Публікації. Основні положення та результати дослідження викладено у 1 публікації.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

ВИСНОВКИ

Результати теоретичного й експериментального дослідження, що засвідчили про досягнення мети і розв'язання поставлених завдань, стали підставою для таких висновків.

1. Аналіз стану розробленості проблеми в науковій літературі засвідчив, що проблема розвитку навчально-пізнавальної активності у молодших школярів була і є актуальною. На основі аналізу соціологічних, психолого-педагогічних джерел розкрито зміст поняття «навчально-пізнавальна активність», як категорії теорії й методики виховання і потрактовано його як якість діяльності, у якій виявляється особистість самого учня в його ставленні до змісту і процесу діяльності, прагненні до ефективного оволодіння знаннями і вміннями, а також мобілізації морально-вольових зусиль для досягнення навчально-пізнавальних цілей.

Отже, навчально-пізнавальна активність є важливою характеристикою навчальної діяльності учня, що виражається в його ставленні до навчального процесу та його змісту, прагненні активно оволодіти знаннями та методами їх здобуття у найкоротші терміни, а також у мобілізації внутрішніх зусиль для досягнення навчальних цілей.

2. Діагностика рівнів навчально-пізнавальної активності у молодших школярів вимагає чіткого визначення її складових. У процесі дослідження виділено три основні компоненти: емоційно-мотиваційний, когнітивний та діяльнісний.

Емоційно-мотиваційний компонент охоплює позитивне ставлення до навчання, вчителів і однокласників, а також розвиток інтересу до пізнання, почуття обов'язку та відповідальності, потреби у розумовій діяльності. Це також включає прагнення здобувати нові знання та навички і вдосконалювати свої інтелектуальні здібності.

Когнітивний компонент пов'язаний із знанням учнями власних можливостей, розумінням своєї ролі в навчальному процесі, розвитком логічного мислення, здатністю встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та розуміння навчального матеріалу.

Діяльнісний компонент передбачає вміння ставити мету, організовувати навчальну діяльність та оцінювати результат, проявляючи при цьому самостійність у навчальному процесі.

На основі цих компонентів було визначено критерії для оцінки рівня навчально-пізнавальної активності учнів: нульовий, низький, середній та високий.

3. У традиційному розумінні успіх визначається як значуща для особистості оцінка результатів діяльності. Існують різноманітні методи, за допомогою яких учитель може не лише зберегти природне бажання дітей до навчання, а й допомогти їм перейти від простих емоційних вражень до стану, коли дитина не просто хоче вчитися, а не може не вчитися.

Експериментальні дослідження підтвердили ефективність таких прийомів для створення ситуацій успіху, як «вербальна підтримка», «авансування», «прихована педагогічна інструментація», «позитивна оцінка часткового результату», «радість від досягнення», «сімейна радість», «радість пізнання», «пізнання себе», «еврика», «самостійний пошук» та інші.

Системний підхід до організації ситуацій успіху в навчанні передбачає такі етапи:

1. Визначення мети, цілей, завдань і умов діяльності.
2. Планування.
3. Організація навчальної діяльності учнів.
4. Оцінювання результатів діяльності учня.
5. Стимулювання подальших успіхів.
6. Аналіз досягнутих результатів.

4. Предметом експериментального дослідження був процес підвищення рівня навчально-пізнавальної активності учнів в умовах створення ситуації успіху як основи бажання вчитися, інтересу до навчання, становлення позитивної «Я - концепції».

Важливим для нашого дослідження було положення про детермінованість успіху ззовні – змістом, організацією, методами, способами і оцінкою результатів учіння, впливом класного колективу, учителя, сім'ї.

Обробка результатів експерименту дозволила встановити, що помітний успіх був досягнутий в експериментальному класі, в якому відсутній нульовий рівень пізнавальної активності учнів. Помітні позитивні зрушення спостерігаються при визначенні середнього і високого рівня в пізнавальній активності: показник середнього рівня зріс на 10% і високого теж на 10%.

Це все свідчить про підвищення рівня навчально-пізнавальної активності учнів в процесі використання технології успіху і про ефективність запропонованої нами методики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Активні методи навчання при викладанні методики мови /за ред.: О. Горська, Л. Живицька; / Школа першого ступеня: теорія і практика. Переяслав-Хмельницький, 2003. №6. с. 55 – 62.
2. Алексеева М. І. Про формування мотивів навчальної діяльності. *Психологія*. Вип. 4. Київ: Радянська школа, 1977. С. 420.
3. Аналіз мотиваційних факторів навчання. В кн.: Пометкін Е. О. Духовний розвиток учнів у системі шкільної освіти. Київ, 1996. С. 5–8.
4. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-метод. посібник. Київ: ІЗМН, 1998. 204 с.
5. Бібік Н. М. Вашуленко М. С., Мартиненко В. О. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2014. 346 с.
6. Бондарук Л. І. Методику підказує текст. Тернопіль: Мальва – ОСО, 2001.
7. Бондарчук Н. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів. *Вісн. Житомир. держ. ун-ту*. 2018. № 41. С. 103–106.
8. Брежнєва О. Г. Формування пізнавальної активності у старших дошкільників. *Дошкільне виховання*. 1998. № 2. С. 12–14.
9. Булах І. Є., Шило І. М. Мотивація навчання і валідизація оцінювання рівня знань. *Педагогіка і психологія*. 1996. №3. С.125–129.
10. Варій М. Й. Основи психології і педагогіки: підручник : у 2 т. 5-те вид., виправл. і доповн. Львів: Апріорі, 2016. Т.2. 358 с.
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. О. О. Єрошенко. Донецьк: ТОВ «Глорія Трейд», 2012. 864 с.
12. Волкова Н. П. Педагогіка: навчальний посібник. 2-е вид., перероб., допов. Київ: Академвидав, 2007. 616 с.

13. Гладиш Т. Формування мотивів і мотивації навчально-пізнавальної діяльності як психолого-педагогічна проблема. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. № 6 (Ч. 1), 2012. С.150–155.
14. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 373 с.
15. Грабовська Т. Киричук О. Формування позитивної мотивації діяльності особистості. *Рідна школа*. 2002. № 4(867). С. 12–14.
16. Губенко О. В. Стимулювання пізнавальної та творчої інтелектуальної активності школярів за допомогою оцінки. *Практична психологія та соціальна робота*. 2005. № 11. С. 6–11
17. Данилова Л. Розвивати пізнавальну активність учнів. *Рідна школа*. 2002. № 6. С. 18–20.
18. Демиденко В. К. До питання про сутність мотивів учіння. *Радянська школа*. 1977. №9. С. 43–47.
19. Демиденко В. К. Психологічні основи засвоєння історії учнями. Київ., 1970. С.123.
20. Долбенко Т. Пізнавальна активність підлітків як предмет вивчення педагогіки і психології. *Вісник Книжкової палати*. 2005. № 10. С. 22–25.
21. Дусавицький О. К. Система розвивального навчання в дзеркалі шкільної практики. *Сучасні шкільні технології*. Ч. 1. / Упоряд. І. Рожняковська, В. Зоц. К.: Ред. загальнопед. газ., 2004. С. 85-94.
22. Дюдіна О. Дюдін М. Пізнавальна діяльність молодших школярів на уроці. *Початкова школа*. 2006. №6.
23. Дюдіна О. Пізнавальна діяльність молодших школярів на уроці. *Початкова школа*. 2006. №6. С. 14–17.
24. Жукова С. О. Мотивація учіння молодших школярів. *Початкова школа*. 1991. №9. С.10–12.
25. Зайченко І. В. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Чернігів: Б. в., 2003. 526 с.

26. Занюк С. С. Мотивація діяльності; спонукання, активність, успіх Вид. відд. Волин, держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1998. 22 с.
27. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
28. Іваній В. Бурчак С. Підготовка вчителів початкових класів до розвитку пізнавального інтересу учнів у процесі навчання математики. *Початкова школа*. № 3. 2011р. 243 с.
29. Канюк С. С. Психологія мотивації : навчальний посібник. Київ: Либідь, 2002. С. 238–248.
30. Кириленко В. Порушення мотивації навчання як першопричина негативної поведінки. *Психолог*. 2005. №18, С. 7–8.
31. Кириченко І. В. Методичні рекомендації педагогам і батькам по створенню ситуації успіху. *Завуч*. 2000. №26. С. 17–18.
32. Киричук О. В. Карпенко З. О. Формування суспільної активності особи. *Рад. школа*. 1986. №7. 57–63 с.
33. Киричук О. І. Навчальні інтереси молодших школярів. Київ: Рад. школа, 1982. 128 с.
34. Киричук О. І. Виховання в учнів інтересу до навчання. Сер. Педагогічна. №7. Київ: Знання, 1986. 48 с.
35. Климчук В. О. Феномени розвитку внутрішньої мотивації. *Соціальна психологія*. 2008. №6 (32). С. 70-77.
36. Коберник Г. І. Диференційоване навчання на уроках математики. *Початкова школа*. 1999. №9. С. 25–27.
37. Костюк Г. С. Психологія. Київ: Рад школа, 1958. 671 с.
38. Кравченко Т. Розвиток пізнавальної активності і самостійності учнів на уроках української мови. *Початкова школа*. 2001. № 5. С.12–15.
39. Кулачківська С. Є. Ладивір С. О. Я – дошкільник : вікові та індивідуальні аспекти психічного розвитку. Київ: Нора-прінт, 1996. 108 с.

40. Лавриненко С. Л. Головне завдання учителя – створити кожному своєму вихованцю ситуації успіху. *Педагогіка толерантності*. 2000. №1. С. 28–30.
41. Лебідь А. Б., Несмашина Г. Е. Про мотиви навчання молодших школярів. *Початкова школа*. 1989. №3. С. 12–14.
42. Логачевська С. П. Диференціація у звичайному класі. Посібник для вчителів методистів, студентів. За ред. О. Я. Савченко. Донецьк: центр підготов. освіти, 1998. С. 288.
43. Лозова В. І. Пізнавальна активність школярів. Харків: Основа, 1990. 89 с.
44. Макаревич О. Мотивація як підґрунтя дій особистості. *Соціальна психологія*. 2006. № 2 (16). С. 134–141.
45. Макаренко А. С. Гра . Твори в 7т. 1954. Т.4. 390 с.
46. Макарова Л. Л. Проблемна ситуація та гра як психологічні детермінанти розвитку пам'яті і мислення молодших школярів: автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Київ, 2001. 20 с.
47. Максименко С. Д. Психологія когнітивних процесів: наук. посіб. / С. Максименко [та ін.]; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. Київ: Людмила, 2022. 419 с.
48. Максименко С.Д. Загальна психологія : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 272 с.
49. Малков М. Ю. Природа здібностей та їх діагностика. *Початкова школа*. 1976. № 4. С. 64–70.
50. Маркова А. К. Проблеми формування мотиваційної навчальної діяльності. К., 1989. 329 с.
51. Марусинець М. Розвиток пізнавальної активності: психологічні умови та дидактичні засоби. *Дошкільне виховання*. 1999. № 12. С. 7–9.
52. Мар'яненко Л. Формування пізнавальної діяльності в молодших школярів. Київ: Ред. загальнопед. газет, 2014. 128 с.

53. Мельникова О. Пізнавальна активність учнів початкової школи. *Відкритий урок*. 2013. №11. С. 34–37.
54. Менделєєва Т. Розкрити здібності кожної дитини. *Рідна школа*. 1994. № 6. С.64.
55. Моляко В. А. Творческая конструктология (пролегомены). Київ: Освіта України, 2007. 388 с.
56. М'ясоїд П.А. Курс загальної психології: підручник: у 2 т. Київ : Алерта, 2013. Т. 2. 758 с.
57. Нікітіна Н. Активізація пізнавальної активності учнів шляхом використання ігрових моментів та цікавих завдань. *Початкове навчання та виховання*. 2011. № 31. С. 21–31.
58. Ніколенко Л. Т. Розвиток пізнавальної активності і самостійності учнів. *Початкова школа*. 2001. № 8. С.28.
59. Овсянецька Л. П. Мотиваційна основа творчості. Філософія, соціологія, психологія : збірник наукових праць. Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ, 2007. Вип. 12. Ч. II. С. 23–30.
60. Основи психології: Підручник / За загал ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. Київ: Либідь, 1995. 632 с.
61. Підлужна Г. Нетрадиційні прийоми активізації пізнавальної діяльності на уроках читання: *Нові технології навчання в початковій школі: Досвід, проблеми, перспектива*. Матеріали обласної науковопрактичної конференції 17-18 листопада 2000 року. Житомир, 2001. С.125–129.
62. Побоча Т. Створення та реалізація ситуації успіху як умова соціалізації дитини. *Школа. Інформаційно-методичний журнал*. № 12. 2006. С. 32–35.
63. Пометун О. І. Пироженко Л. В. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посібн. / за ред. О. І. Пометун. Київ: А.С.К., 2004. 192 с.
64. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О. М. Степанов. Київ: «Академвидав», 2006. 424 с.

65. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник: Навч. посіб., 4-те вид., випр. і доп. Київ: Каравела, 2020. 418 с.
66. Пузиревич Є. Створення на уроці умов для підвищення пізнавальної активності всіх учнів. *Початкове навчання та виховання*. 2012. №10. С. 2–6.
67. Пушкарьова Т. Діагностування та розвиток пізнавальних процесів у молодшого школяра за умови психологічного супроводу. *Рідна школа*. 2008. №3–4. С. 55–57.
68. Романенко Л. З. Навчальна гра як засіб активізації пізнавальної діяльності на уроках у початкових класах. URL: <http://www.slideshare.net/tatyana6221310/ss-29723650>.
69. Романюк С. Шляхи формування пізнавальної активності молодших школярів на уроках української мови. *Педагогіка вищої та середньої школи: збірник наукових праць*. Кривий Ріг: КДПУ, 2010. Вип. 28. 416 с.
70. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 20212.
71. Савченко О. Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів. Київ: Рад. школа, 1982. 176 с.
72. Савчук В. Розвиток пізнавальної діяльності на уроках української мови в 3 класі. *Початкова школа*. 2017. №10. С. 34–40.
73. Сазоненко Г. Осмоловський А. Педагогіка успіху. *Обдарована дитина*. 1999. №4. С.8–15.
74. Сапунова Л. А. Розвиток пізнавальної активності учнів початкових класів у навчальному процесі. *Таврійський вісник освіти*. 2013. №1 (41). С.205–209.
75. Скуратівський Л. Мотив як рушійна сила пізнавальної діяльності учнів у процесі вивчення мови. *Дивослово*. 2005. №2, С. 2–4.
76. Словник української мови : в 20 т. / [наук. керівник проекту В. А. Широков; голов. наук. ред. В. М. Русанівський]; НАН України, Укр.

мов.-інформ. фонд. Київ: Наукова думка, 2010–2023. Т. I–XIII. URL: <https://sum20ua.com/>.

77. Сокіл І. Пізнавальні задачі на уроках математики. *Початкова освіта*. 2007. №6. С.11–12

78. Сохань Л. В. Головаха Е. И. Ануфрієва Р. А. і ін. Психологія життєвого успіху. Досвід соціально-психологічного аналізу подолання критичних ситуацій. Київ: Інститут соціології НАН України, 1995. 149 с.

79. Строгонова Л. Розвиток пізнавальних процесів в учнів початкових класів. *Початкове навчання та виховання*. 2007. №1. С. 5–13.

80. Сушенцев О. Активізація пізнавальної діяльності учнів: теоретичний аспект / під заг. ред. Л. Сушенцової, Н. Житник. Дніпропетровськ: ІМАпрес, 2014. С. 204–227.

81. Сухомлинський, В. О. Розумове виховання і всебічний розвиток особистості. Вибрані твори : в 5 т. Київ: Рад. школа, 1976. Т. 1. С. 91–106.

82. Сухомлинський В. О. Моя педагогічна система. *Радянська школа*. 1988. №6. С. 88–89.

83. Сухомлинський В .О. Серце віддаю дітям К.: Радянська школа, 1971. 296 с.

84. Тернавська Т. Педагогічні умови активізації пізнавальної діяльності студентів ВНЗ у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. праць / Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини*. Умань : Софія, 2008. С. 96–102.

85. Ткачук Л. В. Педагогічне забезпечення успіху в навчанні молодших школярів у творчій спадщині В. О. Сухомлинського: Дис. канд. пед. наук. Умань, 2001. 227с.

86. Тулупова Т. Шкільна мотивація як компонент психологічної комфортності. *Психолог*. № 15. 2006. С. 5–8.

87. Уровень притязаний / Левин К., Дембо Т., Фестингер Л., Сире Р. *Психология личности*. Тексты / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, А. А. Пузырея. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. С.86–92.

88. Усе про мотивацію / уклад. А. Г. Дербеньова. Харків: Основа, 2012. 207 с.
89. Тулупова Т. Шкільна мотивація як компонент психологічної комфортності. *Психолог*. № 15. 2006. С. 5–8.
90. Усе про мотивацію / уклад. А. Г. Дербеньова. Харків: Основа, 2012. 207 с.
91. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології. Вибрані педагогічні твори : у 2 тт. Київ: Рад. школа. 1983. Т.1. С. 192–471.
92. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2006. 352 с.
93. Формування мотивів навчання. Дидактика. URL: ...[www.info-library.com.ua > books-text-4277](http://www.info-library.com.ua/books-text-4277).
94. Хекхаузен Х. Мотивація і діяльність. 2-е вид. 2013. 860 с.
95. Чорней І. Психологічні аспекти розвитку мотивації молодшого школяра у навчальному процесі. *Нова педагогічна думка*. 2014. № 4 (80) с.163–165.
96. Ящук О. Формування логічного мислення молодших школярів на уроках математики: проблеми та перспективи. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2015. № 52. С. 153–157.
97. Використання інформаційно-комунікативних технологій і сучасних інтерактивних методів для активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках [Електронний ресурс]. URL: <http://surl.li/cmmyvq>.
98. Розвиток пізнавальної активності учнів через ігрові форми діяльності [Електронний ресурс]. URL: <http://surl.li/twwjey>.
99. Розвиток пізнавальної активності молодших школярів як педагогічна проблема [Електронний ресурс]. URL: <http://surl.li/vqnvddq>.